

Kiss Géza emlékezete

1891. február 26-án született *Kiss Géza*, a kákcisi lelkész fiaként. Heten voltak testvérek. Anyai nagyapja *Munkácsy Albert* volt, *Táncsics Mihály* lelkes híve, a szabadságharc idején a dráventi nemzetőrök egyik vezetője. Ősei közt még két ormánysági papot ismerünk név szerint, s az ő élete is szorosan összeforrott e tájjal. Néhány tanulóévet leszámítva, sohasem szakadt el attól. Gimnáziumba Kunszentmiklóson és Pápán járt, és Pápán végezte el a teológiát is. Két félévet tanult Lipcsében, s rövid egy esztendeig volt a budapesti egyetem bölcsészeti karának hallgatója, de aztán szülei és szűkebb hazája segítségére kellett sietnie, 1915 őszén lépett édesapja örökébe, ő is Kákcison lett lelkész – haláláig.

A szó legigazabb értelmében vezetője népének. Nemcsak kicsi gyűlekezetének lelkészi gondjait vállalja, hanem az egész Ormányság sorsáért, jövődjéért érez felelőséget. Ezért kezdi el sokoldalú kutató-, feltáró munkáját, amelyről kisebb cikkekben és előadásokban számol be már az első háború idején. Természetesen az Ormányság legjellemzőbb, legsúlyosabb kérdésének szenteli legtöbb írását: az egyházaknak. Magyarazatot keres arra, miért pusztul el itt a török háborúk idejét átvészelt magyar nép. Csendes, hivatástudattal áthatott, eltökélt munkájára egyre több szakember, író és fiatal figyel fel. *Kiss Géza* nem őrzi féltékenyen kutatásainak eredményeit, hiszen éppen abban látja munkájának értelmét, hogy általa a valóság riasztó képe ismertté váljon. Az ő szerepe: a kiáltó szó, mennél többen hallják és adják tovább, annál többet ér, annál nagyobb a remény a lelkiismeret megmozdulására, a kegyetlen végzettel való szembeszegülésre. Így kerülnek bele eredményei közvetve a magyar valóságot feltáró szociográfiai és irodalmi művekbe. Így lesznek vendégei, barátai és segítő társai *Csúry Báltint* a nyelvész Debrecenből, *Csikész Sándor*, rövid ideig csányoszarai lelkésztársa, mig nem 1924-ben egyetemi katedrára nem hívják, *Fülep Lajos* zengővárkonyi pap, művészettörténész, *Féja Géza* és *Kovács Imre*, a magyar szegényparasztság szószólói, a Viharsarok és a Néma forradalom szerzői, *Mészöly Gedeon* szegedi nyelvészprofesszor, *Gunda Béla* és *Ortutay Gyula* néprajzkutatók, *Vaszy Viktor*, *Veress Sándor*, *Farkas Ferenc* népzenekutatók és zeneszerzők, *Talpassy Tibor*, *Bajcsy-Zsilinszky Endre*, *Kodolányi János*, *Móricz Zsigmond*...

Néprajzi, néprajzi megfigyeléseinek, szociográfiai-statisztikai kutatásainak eredményeit 1937-ben az Ormányság című kötetben foglalta össze, tette közzé. Különös mű ez. Népeletrajz, amelyet átszó a valóság rejtett és nyilvánvaló szépségeit érzékenyen felfedező-átélő és a jövőért aggódó, féltő költői vallomás. A valóság részecskéit és ugyanakkor történelmi távlatokat is feltáró könyv egyike a legolvasmányosabb, széles tárgy körű néprajzi leírásoknak, ugyanakkor a szűkebb szaktudomány határain túl – főként a kor súlyos társadalmi kérdéseivel foglalkozó irodalomra – legnagyobb hatású ilyen jellegű írás. Ebben a művében szól az Ormányság településtörténetéről, szállásáról, lakásáról, a táj sokoldalú hasznóvételéről, a nők házi foglalatosságáról, szövéséről-fonásáról, népviseletről, a minennapok és ünnepek szokásairól, a néphit, népköltészet és tánc világáról és válogatott szögyűjteményt közöl az akkor már készülöben lévő ormánysági tájszótárból. (Ez utóbbi csak halála után jelenhetett meg önálló kötetben.) A részleteket a maguk összefüggésében is látni kívánta, ezért sokféle megközelítést választott. A valóság egyediségét, sajátos helyzeteket, tényleges párbeszédet idézett fel a könyvében, hogy a nép jellegzetes lényegre-világító szavait a hagyományos nyelvjárásban szóról szóra idézhesse. Költői erővel írta le a táj, a falu, egyes emberi találkozások hangulatát, de ezzel nem hamisította meg a valóságot, nem tévesztette meg a

¹ *Kiss Géza* életrajzi adatait a szerző *Achs Károlyné Kiss Gizella* művéből vette. (Szerk.)

szakkutatót, adatainak hitelessége kétségen felül áll. Ez merész módszer volt akkor is, s azoknál, akik nem rendelkeznek Kiss Géza hatalmas tudásával, igazságra törő szigorú mértékével, könnyen válhatott és válhat ma is irodalmiaskodó közhelygyűjteménnyé az efféle megközelítés. Legfőbb célkitűzését e szavakkal foglalta össze műve befejező fejezetében: „A népről, annak fejlődéséről vagy sorvadásáról akarok változatos rajzot adni biztos és megfogható adatok és kútfők alapján. Előfőának nézem. Miből fejlődött? Mi törte le koronáját? Hogyan bocsátott a csonka fa új ágakat? Hol és mi akasztotta meg fejlődését? Miért sorvad és pusztul gyorsuló ütemben? Van-e megállás a halál útján?”

A mű megjelenése nagy vihart keltett. Szabó Dezso „mozdító példá”-nak, Kovács Imre „a magyar történelem legszörnyűbb vádiratá”-nak nevezte. Kodolányi János a magyar művelődés jelentős eseményének tartotta a könyv megjelenését. Móricz Zsigmond leánya esküvőjét követő napon már sietett is le Kákicsra, hogy szemtől szembe láthassa azt a népet, melyről Kiss Géza szólt. Később megírt regényében, Rózsa Sándor-jában ráismerhetünk Kiss Géza feljegyzéseire, ekkora hatással volt rá nem csak a nyelv ereje, hanem az ormánysági népélet jelenetei. Kodolányi János nem egy drámájának anyagát és szereplőit is Kiss Géza a valóságot hűen rögzítő leírásaira építette.

A sok nagynevű barát és biztató szó mellett van része támadásban is elég, elsősorban a hatalom részéről. Erre számíthatott is, hiszen nyíltan hirdette a földreform szükségességét, nyíltan figyelmeztetett a hitleri veszedelmre.

Kiss Géza ott lenn Kákicson végeredményben magára maradt, magányosan vívta reménytelennek látszó harcát. A barátok messze voltak, néhány látogatás, néhány levél, ennyi ami ebből jut a nehezen megközelíthető kákicsi paplakba: nem kétséges azonban egy pillanatra sem, hol a helye: népe mellett. 1946-ban, amikor Illyés Gyula felkérését elküldi hozzá, hogy vállalja el a Csányoszóban létesítendő, parasztdolgozók intézetében a néprajz tanítását, faluszeminárium vezetését, múzeum alapítását, a kórházi ágyon is igent mond és csak váratlan halála akadályozza meg abban, hogy ennek az általa is megálmodott kezdeményezésnek kudarcában is részes legyen.

Még 1934-ben, amikor Kodolányi János Baranyai utazása történt, Bajcsy-Zsilinszky ezt mondotta a kákicsi papról: „Kiss Géza olyan, mint Petőfi vagy Shelley a költők közül. Nincs más számára, csak amire feltette életét... Így szeretnék kötelességet teljesíteni, így szeretnék meghalni én is.”

Andrásfalvy Bertalan

Megkésétt emlékezés Vasady Nagy Gyulára

1981-ben volt egy évszázada annak, hogy 36 éves korában elhunyt *Vasady Nagy Gyula*, a Székely Nemzeti Múzeum első öre. Küzdelmes életének nevezetesebb állomásai *Szinnyei József* bibliográfiájából¹ és abból az emlékkönyvből ismertek, amelyet a szóban forgó múzeum 50 éves jubileumára, 1929-ben Sepsiszentgyörgyön megjelentetett.²

Vasady Nagy Gyula 1845-ben született Gyulafehérváron. Orvos apja három évvel később hunyt el, röviddel azt követően, hogy új állomáshelyére a kolozsvári kórházhoz megérkezett.

A felserdült Vasady Nagy először a nagyszombati katonai intézetben tanult, majd anyja döntése szerint a kolozsvári Stein János-féle könyvkereskedés szolgálatába állt. Innen Győrbe került, miután anyja *Finály Henrik* felesége lett. Közben régészeti ismereteit gyarapította és a városban antikváriumot nyitott. Üzletével azonban nem boldogult. Egyidejűleg a városi tűzoltóság szervezésével is foglalkozott. Győrből Bécsbe költözött át, és banktisztviselőnek szegődött el. Később a br. Derra családnál nevelősködött. Kolozsvár, majd Csúcsa volt hányatott életének következő stációja. 1872-től pedig Brassóban tanította magyarra a Spitzer és Burches-féle magánintézet növendékeit.

Az 1876-ban Velencében napvilágot látott Gyakorlati örmény nyelvtan előszavában *P. Verthanesz Jakutgán* szerzőtársáról, Vasady Nagy Gyuláról egyebek között ezeket írta: „Mint hogy a magyar nyelv tökéletes birtokában nem vagyok, kénytelen voltam egy olyannak a segítségét igénybe venni, ki a magyar

¹ *Szinnyei József*: Magyarok írók élete és munkái, XIV., Budapest, 1914. 973–974. old.

² Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára. Szerk.: *Csutak Vilmos* Sepsiszentgyörgy, 1929.

nyelvet teljesen bírja, egy ilyen embert találtam, könyvem címlapján nevezett úrban, ki nekem munkám elvégzésében segítyt nyújtani szíves volt. Azonban a nevezett úr kénytelenítvén egy magasbb állás elfoglalása végett eltávozni, munkám csaknem bevégetlen maradt.”³

Vasady Nagy 1875. június 8-án szegődött el nevelőnek az imecsfalvi Cserey-házhoz. Ezzel megkezdődött a Cserey-múzeum története, amely „eszméjének hordozója” a budapesti egyetemen filozófia „cursus”-t végzett tanár, a régiségek, a történelmi és etnográfiai emlékek gyűjtésében szakértő Vasady Nagy Gyula lett.⁴ Brassóból egy érmészeti és természetrajzi tárgyakból álló kis gyűjteményt vitt magával Imecsfalvára. Az így kiegészült Cserey-családi emlékek a műértő és régiségkedvelő nevelő rendező keze alatt a házimúzeum becses darabjaivá lettek.

Az eredetileg csak az imecsfalvi kúriában megforduló barátok okulására rendezett kiállítást az 1875 szeptemberében éppen közelben ülésező magyar orvosok és természetvizsgálók is meglátogatták. Az ezzel nyilvánosságot kapott családi múzeum, és Vasady Nagy Gyula talán ekkor részesült először (és sok vonatkozásban utóljára is) a szakemberek egyöntetű elismerésében és további munkára serkentő buzdításban.⁵

Miközben Cserey Jánosné, született Zathureczky Emília Imecsfalván a családi múzeum közgyűjteményéi területének módosításait fontolgatta, Vasady Nagy elsősorban a Nemere c. lap hasábjain megjelenő írásaival terjesztette a háromszéki Múzeum létrehozása szükségességének eszméjét, és széles körű levelezésével is szorgalmazta az imecsfalvi Cserey-múzeum anyagának gyarapítását.

Kossuth Lajos Vasady Nagy kérésére ajándékozta 1876-ban a „Háromszéki múzeumnak” a Nagyszében bevételéért egykor Bem tábornoknak adományozott Magyar Katonai Érdemrend nagykeresztjének csillagjelvényét, amelyet Kossuth mint a rend nagymestere, Bem halálát követően, a főnök kormánytól kapott vissza. A csillagjelvény ajándékozása ügyében 1876. december 24-én, Collegno (al Baraccone)-ban kelt Kossuth-lévíl szövegét Kossuth Ferenc tette közzé.⁶ Szépséghibája, hogy a kiadó Vasady Nagy helyett címzettként „Váradi Gyula tanár – Imecsfalvát” jelölte el. Az alábbi részletek Vasady Nagy Gyula egyik leveléből valók:

„Nagyrabecsült Uram! Nemzetünk atyja! . . .

Hogy mily jó téremény egy múzeum, kívált e vidéken, nyelvünk kifejtésére és megállapítására, irodalmunk gazdagítására, alapos, komoly és gyakorlati irányú tudom[ány] meghonosítására, mindenek felett pedig a történe[lem] és természetudományokbani előhaladásunkra – azt a Nemzet Atyja jól tudja, mert Erdélynek ezen része csak most kezd ébredni, művelődni!

Mután pedig az ilyen intézmény támogatás nélkül létre nem jöhet, a szegény Háromszék együgyűségében nevezetesebb tárgyaiból majd kifosztatott, – jó lelkekre számít, támogatást remél – s épp ez célja soraimnak a Nemzet Atyját egész alázattal felkérni, ki is a tudomány iránti jelét adta, a Magyar Nemzet javára atyailag nagylelkűségét tanúsította, – e születőben levő múzeumot, mely annyi javadalommal kínálkozik a szegény székely nemzetért, bárminemű múzeumi tárgyaival hozzájárulni, valamivel támogatni, hogy büszkén említhesse e Székely Nemzet, a Nemzet Atyjától adományát, az utókornak felmutathassa iratát, könyvét, kedvenc darabját, melyet erektyle gyandnt őrizend a kegyeletért!

Istentől és egy Nemzettől veendi egykoron gyermeki háláját, áldását – s a történet ezek után kegyelettel emlékezik meg jó lelke és nemes tettjéért, az utókor javáért, haladásáért a Székely Nemzetnek!”⁷

Az 1976. november 13-án Imecsfalván kelt levélre – mint arról már a fentiekben szó esett – Kossuth gyorsan válaszolt. Ajándékával a gyarapodó, szerveződő gyűjtemény a maga nemében valóban „történelmi beccsel” bír, valóságos unikumhoz jutott.

A küldemény Orbán Balázs közvetítésével jutott Sepsiszentgyörgyre. Orbán ismerve az 1848/49-es honvédsereg rokkantjainak sanyarú és a számukra alapított honvédmeház szorult anyagi helyzetét, a menház javára fordítandó bevétel reményében, a pesti Arany Sas fogadó egyik helyiségében, rögtönzött kiállításon mutatta be a főváros közönségének az érdemrendet.⁸

A szerzeményezés mellett Vasady Nagy Gyula továbbra is gondot fordított a gyűjtemény rendezésére, jegyzékelésére és arra, hogy annak értékesebb darabjai a szaktudósok kezébe is eljussanak. 1878. március 17-én Szinnyi József tájékoztatására 4 oldalas jegyzékbe foglalta a Székely Nemzeti Múzeum nevezetesebb

³ P. Verthanesz Jakutgián – Vasady Gyula: Gyakorlati örmény nyelvtan. Velence, 1876. 5. old.

⁴ Századok, 1881. XV. évf. 640. old.

⁵ Lósy-Schmidt Ede: A Székely Nemzeti Múzeum célja, feladata és alapításának rövid története.

Sepsiszentgyörgy, 1943. 4–5. old. A Sepsiszentgyörgyi Székely Múzeum történetéről. lásd: Csoma Zsigmond: Százéves a Sepsiszentgyörgyi Múzeum c. írását, Honismeret 1979. 4., 15–19. old.

⁶ Kossuth Ferenc: Kossuth Lajos iratai IX., Bp. 1902., 121–122. old.

⁷ Országos Levéltár, Kossuth-gyűjtemény. R 90. I. 5665

⁸ A Hon, 1877. febr. 9.

magyar, latin és német nyelvű nyomtatványait.* Nem egészen egy évvel később – egy másik levélben – már meghűléséről panaszkodott – „hallatlanul rosszul voltam – vérköpésben szenvedve”.¹⁰

Az irányában csak nagy ritkán megnyilatkozó szerencsekívánók elismerését és buzdításait halás szívvel fogadta. „Alázatos” köszönetnyilvánításából azonban – tartózkodása ellenére – feltört az ezeryi objektív nehézség mellett a gáncsoskodókkal is dacolni kénytelen ember leplezhetetlen keserősége. Erthető, ha ezek mellett tudományos ambíciói valóra váltására már nem maradt ideje. „A mi pedig a kiadandókat illeti, azokból Tinódy Sebestyén versei nekem megvannak másolatban, mivel a dél magyar országi régészeti értesítő számára készítettem, de félben hagytam”.¹¹

A Nemere 1879. július 14-i száma hírt adott arról, hogy a gyűjteménynek Sepsiszentgyörgyön helyet kereső múzeumőr megélhetését a jövőben Háromszék megye tanalapjának kamatai biztosítják. A Vallás- és Közközlési Minisztérium úgy hagyta jóvá ezt az elhatározást, hogy Vasady Nagyt egyelőre az „ideiglenes” minősítéssel „tisztele” meg.

Az imecsfalvi kúriát szerencsésen kinőtt gyűjtemény Sepsiszentgyörgyre költöztetésének gondja is a betegeskedő múzeumőrre maradt. 1879 novemberében – minden bizonnyal egzisztenciális okokból – a múzeum kényszerű elhagyásának gondolata is megfordult fejében, miután a megye két évet meghaladó munkálkodásért mindössze 61 forint fizetésben részesítette. Elképzelése az volt, hogy mint az Akadémia és a budapesti múzeumok ügynöke, megtalálhatja majd számításait. Előtte akkor annak az embernek a példája lebegett, aki – a hírek szerint – havi honorárium ellenében, faluról falura járva szedegette össze a régi pénzeket.¹²

Az őt ért támadások közül a legotrombább talán a Székely Művelődési és Közgazdasági Egylet választmányától származó badarság volt, amely szerint a Székely Nemzeti Múzeum anyaga „nem egyéb mint tudatlanságból összegyűjtött romhalmaz!”¹³ Vasady Nagy a Múzeum és a maga mentségére a Magyar Nemzeti Múzeum akkori elnökének, a tekintélyes *Pulzky Ferenc*nek Cserey Jánosnéhoz intézett, 1879. november 24-én kelt, a személye vonatkozásaiban és a Múzeum ügyében egyaránt objektív levélet tárta a nyilvánosság elé.

„Ami az őt illeti nagyságod Vasady Gyula megtartását szinte kikötötte alapító levelében, s méltán, mert ő a múzeumi tárgyak felkeresésében s megszerzésében ritka szerencsével, s tárgyismerettel járt el, s tetteg bebizonyította, hogy az őri állomást megérdemli. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy ő minden szaktudományokban, melyek egy múzeum igazgatásánál szükségesek egyformán járatos... én azonban alig ismerem vidéki múzeumot, amelynél ez nem fordulna elő, s ezért nagy igazságtalanság, ha ezt ellene valaki felhozna.”¹⁴

A kisitűli intrikák között születő és gyarapodó múzeum gyűjteményeit 1879. szeptember 15-én vette birtokba a három székely megye közönsége. Egy nappal később *Potsa József* főispán a napilapokban is közzétette, hogy őv. *Cserey Jánosné* múzeumát a székely nemzetnek adományozta. A Múzeum tényleges, leltár szerinti átadása Vasady Nagy Gyulára várt.

Az új, idegmorzsoló körülmények között mindinkább elhatalmasodott a tüdőbaj Vasady Nagy felett, és a súlyos betegség 1881. június 6-án végzett vele.

A magyar irodalom és nyelvtörténet három kódex felfedezését köszönheti neki. Közülük az egyiket róla, Vasady-kódexnek nevezték el. Rövid életében számos hírlapi cikket írt, és a már említett örmény nyelvtonon kívül Háromszékről egy monográfiát. Mások mellett a Tűzoltás kézikönyve című munkája is kéziratban maradt.

Vasady Nagy Gyula küzdelmes pályájára tisztelettel tekint vissza a múltira figyelők értékmentő emlékezete.

Kálnoki Kis Tamás

Egy találkozó évfordulójára

Hét esztendővel ezelőtt Budapesten a Kálvin tér 8. szám alatti háznál, *Pintér István* történész és *Sebestyén László* újságíró emlékbeszéde után emléktábla-avatásra került sor. A ház templom felőli oldalán lévő tábla az Országos Ifjúsági Bizottság és a Kabay Márton Kör szervezésében létrejött, 1942. februári munkás-paraszti-értelmiségi találkozó emlékét hirdeti.

A ház – mely ma is a református egyház tulajdona – már 1942-ben a Magyar Református Diákok Szövetségének otthona volt. A Soli Deo Gloria Szövetség 1921-ben alakult Siófokon. Kezdetben a református teológusokat tömörítette, majd 1925-ben felekezeti alapon szerveződő diákszervezetté alakult

* MTA Kézirattár, Ms 794/94–95.

¹⁰ MTA Kézirattár, Szilády-levelezés, 1879. febr. 28.

¹¹ Uo.

¹² MTA Kézirattár, Szilády-levelezés, 1879. nov. 19.

¹³ Nemere 1879. dec. 11. és 14.

¹⁴ Uo.

ét. A református középiskolás diákokat, főiskolai és egyetemi hallgatókat kívánta összefogni, hivatalos ideológiai alapelve az ún. „történelmi kálvinizmus” volt. A diákmozgalomban résztvevők jórésztnek azonban a spirituális célok és eszközök csak formát jelentettek – a mozgalmi szervezet pedig keretet és lehetőséget arra, hogy a kor legégetőbb társadalmi kérdéseit baráti közösségekben megvitathassák. E körök, csoportok (collégiумok) a központilag javasolt programok mellett nagy szabadsággal alakíthatták saját életüket. Ezért vezetőiktől, problémaérzékenységüktől függően kerestek és találtak kapcsolatot a kor haladó, antifasiszta szellemi irányzataival, köztük is elsősorban a népi írókkal, Szabó Dezsővel, de eljutottak József Attila megismeréséhez is.

1940 körül a Szövetségnek jelentős létszámú tagsága, Balatonszárszón üdülőtelepe, saját lapja (Református Diákmozgalom), a Kálvin téren menzája, Budapesten több internátusa volt. Ekkortájt vetődött fel a végzett diákok mozgalmi munkája megszervezésének gondolata. A Szövetség vezetése a végzett fiatalokból álló Kabay Márton Köröt bízta meg az országos szervezőmunka elindításával. A munka 1941 tavaszán be is indult, a Szövetség szokásos virágvasárnapi konferenciáján a végzetteknek külön tanácskozást szerveznek. A Kabay Kör havi körlevelet ad ki, kapcsolatba lép a népi írókkal, vándorkönyvtárakat indít. Munkakapcsolatot alakít ki a Táj- és Népkutató Intézettel.

A Kabay Körben, a diákszövetségben és az ország érdeklődő és józanul gondolkodó fiataljai között egyre többen ismerik fel: a németekkel való szövetség katasztrófa a magyarság számára. A társadalmi változás égető szükségességét érezve arra törekcsenek, hogy a társadalom legkülönbözőbb rétegeiben keresessen szövetségeseket. Somogyi Imrén, a Kertmagyarország felé c. könyv szerzőjén keresztül, kapcsolatba lépnek Somogyi Miklós révén az illegális kommunista párt ifjúsági bizottságával.

A Batthyány-örökmécsésnél 1941. október 6-án rendezett tüntetés, majd Kossuth és Táncsics sírjának november 1-i megkoszorúzása után, a Népszava karácsonyi számát követően – mind határozottabban körvonalazódik a közös fellépés szükségessége és lehetősége. Párhuzamosan a Magyar Történelmi Emlékbizottság szervezésével, jött létre a munkás-paraszti-értelmiségi fiatalok között eddig még hasonló jelleggel és létszámban nem szervezett konferencia

A tanácskozás-sorozatra 1942. február 15–22 között kerül sor az SDG Szövetség székházában. A résztvevő 60 munkás, 52 paraszt és 40 értelmiségi legkülönbözőbb eszmei alapokon álló előadókát hallgathatta. Előadást tartott: *Veres Péter, Nagy István, Darvas József, Karácsony Sándor, Kovács Imre, Somogyi Imre, Büky Béla, Muharay Elemér, Püski Sándor*. A vita felszólalói voltak (többek között): *Apró Antal, Bodnár István* (az újságíró), *Csera Lajos, Farkas Ferenc, Gyenes Antal, Havas Gábor, Ráds Ferenc, Illyés Gyula, Jobbágy Károly, Kis Sándor* (a lelkész), *Kovács Barna, Kutrucz Gizella, Marosán György*, az egyik *M. Csikai testvér, Molnár József, Nagy Imre* (a költő), *Nyers Rezső, Sipos Gyula, Somogyi Imre, Soos Géza, Szamosközy István, Sz. Szabó Pál, Szűcs Ferenc, Tőkés Ottó, Vas Antal*.

A záróbeszédet *Veres Péter* tartotta, az utolsó estén *Németh László* is bekapcsolódott a munkába. A találkozó alapvető jelentősége, hogy a különböző rétegeket képviselők közvetlenül megismerhették egymás nézeteit és ütköztethették fenntartásaikat, előítéleteiket. A politikai nézetkülönbségek fennmaradása az adott történelmi szakaszban természetes volt és nem akadályozta közös cselekvési program kidolgozását.

Miközben az országgyűlés az ifjú Horthy kormányzóhelyettesessé választásával, a „dinasztia-alapítással” van elfoglalva, a találkozó résztvevői a három réteg képviselőiből összekötő bizottságot választanak. A bizottság részt vesz a Petőfi-szobornál rendezendő március 15-i tüntetés előkészítésében. Tervezett lapindításukat a cenzúra megakadályozza. A kezdetben még gyakran üléselő összekötő bizottság sorai megriktnak, az év közepére, a kommunisták ellen újra fellángoló terror a működést lehetetlenné teszi. A kommunista párt képviselői az 1943-as szárszói találkozó szervezésekor kerülnek újra kapcsolatba a Szövetséggel.

A Szövetség felett sem múlik el nyomtalanul a konferencia. Befejezése után 4 nappal, február 26-án este a rendőrség razziaát tart az országos központban. Feltűrják az irattárat, igazolják a jelenlévőket. Soos Géza, a Szövetség elnöke (külgyminisztériumi tisztviselő), nem győz felfelé „magyarázkodni”, lefelé, a Kabay Kör irányába, atyaian „dorgálni”. Ezt követően a nyári éves balatonszárszói konferenciát örömmel szervezik úgy, hogy a mündér egyik felét a Püski Sándor-féle Magyar Élet Könyvkiadó viselje. Ez a tanácskozás lesz az 1943. évi szárszói konferencia egyik szellemi előkészítője.

A februári eszmecsere visszhangja az egyházi és polgári sajtón túl az illegális Szabad Népből is megtalálható. A beszámoló leszögezi, hogy bár „nem lehet egy évtizedes szakadékot áthidalni nyolc nap alatt”, az „ifjúsági szabadságront gyakorlatilag a megvalósulás útjára lépett.”

Ily módon vált a Kabay Kör, s az általa kezdeményezett 1942 februári ifjúsági találkozó a Márciusi Front örökségét hordozó, az antifasiszta hagyományok közé számító történelmi eseményé.

Dobos László

Forrásgyűjtek

A fényes szelek nemzedéke I.–II. Népi kollégiumok 1939–1949 Akadémiai Kiadó, Bp. 1980.
Az SDG „Kabay Márton” Köre tevékenységével kapcsolatos dokumentumok kigyűjtött, montírozott anyaga és tartalomjegyzéke. Kézirat. Összeállította: *Havas Gábor* (Bp.) 1978.
Havas-Ohati Nagy Sebestyén: A 43-as szárszói találkozó előzményeihez. Valóság, 1973. 8 sz.